

Warszawa, 30 maja 2024 r.

Prof. UW dr hab. Tomasz SŁOMKA
Katedra Systemów Politycznych WNPSM
Uniwersytet Warszawski

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych (dyscyplinie nauk o polityce i administracji)
dr. Wojciecha PESZYŃSKIEGO**

I. INFORMACJE PODSTAWOWE

Dr Wojciech Peszyński uzyskał tytuł zawodowy magistra w 2006 r. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, na podstawie pracy magisterskiej pt. „Organizacja, przebieg i efekty kampanii wyborczej w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku w Polsce”. W roku 2010 obronił na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika rozprawę doktorską zatytułowaną „Telewizyjna reklama polityczna w polskich kampaniach parlamentarnych w latach 2001-2007”, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce (promotor prof. dr hab. Marek Jeziński). Habilitant jest też absolwentem studiów podyplomowych z zakresu przygotowania pedagogicznego na Uczelni Nauk Społecznych w Łodzi (2020 r.).

Dr W. Peszyński od 2010 r. jest zatrudniony na stanowisku adiunkta na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie UMK w Toruniu. Współpracował on również z Grudziądzką Szkołą Wyższą, a od 2020 r. posiada stopień nauczyciela mianowanego (jest nauczycielem IV Liceum Ogólnokształcącego w Toruniu).

II. OCENA PUBLIKACJI WSKAZANEJ JAKO GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE

Dr Wojciech Peszyński jako główne osiągnięcie naukowe wskazał monografię pt. „Prezydencjalizacja kampanii wyborczych. Przypadek polskich elekcji parlamentarnych w latach 2005-2019” (Toruń 2023, ss. 396). Drugim elementem osiągnięcia jest monograficzny cykl złożony z czternastu artykułów.

1. Ocena formalna

Budowa recenzowanej monografii jest prawidłowa. Praca ma harmonijny i logiczny układ - występowanie rozdziałów odzwierciedla założone cele badawcze i jest metodologicznie oraz merytorycznie uzasadnione. Pewne aspekty założeń formalnych zasługują na wyróżnienie. Każdy rozdział rozpoczyna się częścią wprowadzającą do analizowanej w danej części problematyki, każdy też zakończony jest stosownymi, porządkującymi konkluzjami. Rozdziały od trzeciego do szóstego zawierają podrozdziały poświęcone aspektom metodologicznym, bardzo istotne z perspektywy naświetlenia środków prowadzących do realizacji celów badawczych i weryfikacji hipotez.

Język monografii jest prosty, zrozumiały, ale fachowy. Autor wykazuje się umiejętnością przekazania często trudnych treści w sposób interesujący dla zróżnicowanych odbiorców (nie tylko znawców problemu). Publikacja ma zatem niewątpliwie również walory popularyzacyjne.

Monografia zawiera kilkadziesiąt wykresów, tabel i diagramów, które dobrze porządkują prezentowaną treść empiryczną i niewątpliwie podnoszą formalne, metodologiczne i merytoryczne walory opracowania.

W niektórych fragmentach monografii niezbędna byłaby bardziej staranna korekta, pozwalająca na uniknięcie literówek czy też błędnych form gramatycznych.

2. Ocena metodologiczna

Tytuł monografii i jej zawartość są tożsame. W samym tytule co prawda nie uwzględniono roli mediów w procesie prezydencjalizacji kampanii wyborczych (powstaje pewne wrażenie, że autor rozpatrywał będzie procesy organizacyjne kampanii oraz jej merytoryczną „zawartość”), jednak z samej istoty współczesnych kampanii politycznych (szczególnie zaś wyborczych) wynika udział tradycyjnych i nowych mediów w przebiegu tego procesu. Szkoda, że nie zostało to dostatecznie wyraźnie zaakcentowane we Wprowadzeniu.

Autor w przekonujący sposób określa ograniczniki badawcze, wskazując zakres czasowy prowadzonych badań (skupienie się na kampaniach wyborczych do Sejmu w latach 2005-2019, uwzględnienie również kampanii do sejmików województw z 2018 r.), zakres przedmiotowy

(uwzględnienie przede wszystkim Sejmu ze względu na „uprawnienia kreacyjne w aspekcie wyrażania wotum zaufania i nieufności wobec Rady Ministrów, co ma kluczowe znaczenie w kwestii upodabniania się wyborów parlamentarnych do prezydenckich” (s. 12) - chociaż ta argumentacja wymagałaby dodatkowego wyjaśnienia), a także ważne jest uwzględnienie stosowania w przyjętym przedziale czasowym jednakowych mechanizmów repartycji mandatów.

Cele badawcze opracowania zostały wskazane przez autora w sposób jasny i przekonujący: skupiają się one przede wszystkim na prezentacji i analizie rezultatów badań dotyczących prezydenccjalizacji kampanii wyborczej (rozumianej jako „upodabnianie się przebiegu kampanii w wyborach parlamentarnych do przebiegu kampanii w elekcjach prezydenckich” - s. 11) na przykładzie kampanii do Sejmu przeprowadzonych w latach 2005-2019. Jeżeli zatem analiza z założenia skupiać ma się na elekcjach parlamentarnych, po co wplata się w nią determinanty procesów w wyborach do sejmików województw w 2018 r.? Argument o „znaczeniu kontekstu krajowego” tych wyborów nie jest do końca przekonujący. Pozostanie w kręgu badań elekcji parlamentarnych, byłoby bardziej przejrzystym zamiarem badawczym (tym bardziej, że ku temu kieruje czytelnika tytuł monografii).

We Wprowadzeniu wyraźnie brakuje fundamentalnych hipotez i pytań badawczych. Autor ulokował je w poszczególnych rozdziałach o charakterze empirycznym (są one właściwie postawione i weryfikowane), ale niezbędne wydaje się zaproponowanie metodologicznego „kręgosłupa” całej monografii.

Habilitant korzysta z niezwykle szerokiego katalogu źródeł, w postaci aktów prawnych (nie do końca zrozumiałe jest jednak odwołanie tylko do dwóch konstytucji: polskiej i francuskiej), monografii, artykułów z czasopism naukowych, rozdziałów z monografii zbiorowych, artykułów z prasy codziennej i tygodników, źródeł internetowych oraz wyników badań opinii publicznej. Jest to wachlarz bogaty, świadczący o tym, jaką wagę przywiązuje autor do zróżnicowania dyskursu i interpretacji procesów wyborczych. Pod kątem jakościowym, należy zauważyć, że autor wykazuje się znajomością najważniejszych pozycji w literaturze polskiej (choć można było wykorzystać nieco więcej opracowań dotyczących kryzysu mechanizmów demokratycznych, szczególnie biorąc pod uwagę przyjętą przez habilitanta cezurę czasową) oraz w literaturze obcojęzycznej. Książka dr. W. Peszyńskiego jest autentycznie znaczącym wkładem w gruntowny, krytyczny przegląd literatury przedmiotu.

Habilitant zdecydował się na stosowanie przypisów oksfordzkich (socjologicznych). Nie należy uznawać tego za defekt rozprawy, jednak stanowi to pewną trudność w szybkim zidentyfikowaniu przywoływanego źródła - jest to technika raczej bardziej sprawdzająca się w mniejszych objętościowo opracowaniach.

3. Ocena merytoryczna

Pod kątem merytorycznym, należy monografię dr. W. Peszyńskiego ocenić wysoko: jest zarówno ważna dla świata nauki, jak i ciekawa dla szerokiego grona czytelników.

Autor dokonuje we Wprowadzeniu rzetelnego i pogłębionego omówienia literatury przedmiotu, dzieląc ją na odpowiednie „katalogi tematyczne” (s. 16). Jednocześnie następuje szeroki przegląd stanowisk badawczych w dziesięciu wyodrębnionych dziedzinach, uznanych przez habilitanta za podstawowe dla rozwiązania postawionego problemu badawczego. Pozwala to na konstatację, że autor jest wyrafinowanym znawcą problematyki prezydencjalizacji kampanii wyborczych, doskonale rozeznany w literaturze przedmiotu oraz przygotowanym na poważny dyskurs naukowy.

Habilitant podejmuje próbę zbudowania modelu kampanii wyborczej w oparciu o siedem kryteriów: 1) uwarunkowania ustrojowe, 2) cele wyborów i sposoby wyłaniania zwycięzców, 3) nominacje kandydatów, 4) główny produkt kampanii, 5) strategia wyborcza, 6) relacjonowanie kampanii przez środki masowego przekazu, 7) zachowania wyborcze elektoratu. Kryteria te zostały dobrane w przemyślany, merytorycznie i metodologicznie uzasadniony sposób. Pozwalają one na oryginalne podejście do podjętego problemu badawczego.

Habilitant akcentuje różnice między procesem personalizacji i prezydencjalizacji kampanii wyborczej. Dowodzi, że personalizacja w polityce to postrzeganie działalności politycznej przez pryzmat osobowy (ludzki). Prezydencjalizacja ogniskować się będzie na upodabnianiu się wyborów parlamentarnych i prezydenckich. Oznacza „wzrost znaczenia liderów wyborczych (w tym kandydatów na premiera) w procesach wyborczej komunikacji” (s. 88).

Autor zwraca słuszną uwagę na tendencję do wprowadzania powszechnych wyborów prezydenckich nawet w tych systemach rządów, w których nie do końca można znaleźć należyte uzasadnienie dla tego typu modyfikacji ustrojowych (np. Czechy w 2012 r.). Trudno przy tym jednoznacznie stwierdzić, co istotnie mogłoby być tym krokiem w systemie rządów (czy szerzej - systemie politycznym) udoskonalone, zreformowane. Głównym celem wydaje się legitymizacja głowy państwa i (lub) zwiększenie aktywizacji wyborczej obywateli, bo funkcjonalność systemów parlamentarnych raczej na tym nie zyskuje. Habilitant zasadnie zauważa, że tendencje w przeciwnym kierunku (tj. odejścia od powszechnych wyborów prezydenckich) nie występują. Można by uznać, że szkoda, bo ponadnormatywnie legitymizowani prezydenci, z rosnącymi aspiracjami do odgrywania aktywnej roli w polityce, zazwyczaj nie są dostatecznie silnie wyposażeni w stosownie władcze funkcje i kompetencje konstytucyjne. Natomiast kandydaci na urząd prezydenta w dominującej liczbie przypadków przedstawiają programy właściwe bardziej kandydatom na szefa rządu - bez praktycznej możliwości ich późniejszej realizacji (nazywam to

premieryzacją kampanii prezydenckiej, por. T. Słomka, *O potencjalnej zmianie sposobu wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] R. Balicki, M. Jabłoński (red.), *Materialne zmiany Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. po 25 latach jej obowiązywania*, Toruń 2022).

Z niezrozumiałych względów autor zalicza na s. 42 Stany Zjednoczone Ameryki do parlamentarnych demokracji konsensualnych (obok Republiki Włoskiej).

W interesujący sposób habilitant akcentuje rolę czynników osobowościowych w procesie kreowania wizerunku kandydata. Jest to - obok argumentów przywołanych przez autora - pewien dowód na generalne zmiany (przesunięcia) w roli poszczególnych elementów kultury politycznej. Elementy poznawcze, wiedzowe, umiejętnościowe we współczesnych kampaniach wyborczych, są coraz częściej mniej znaczące od czynników emocjonalnych. Kandydaci zaś coraz silniej budują swój wyborczy przekaz na fundamentach emocjonalnych, mniej skupiając się na potrzebie eksponowania oferty programowej.

Należy również przychylić się do twierdzenia, że „etykieta partyjna dostarcza wyborcom znacznych zasobów wiedzy” (s. 52). Identyfikacja kandydata z ugrupowaniem, nawet niewyrobionym politycznie wyborcom, pozwala istotnie uporządkować sferę oczekiwań i potencjalnej oferty, którą mogą otrzymać. To „w łatwy sposób naprowadza wyborcę na określone tropy skojarzeniowe z konkretnymi wartościami politycznymi” (s. 53).

Niepotrzebnie używa habilitant mylącego określenia, iż „prezydent jest reprezentantem całego narodu” (s. 56). Jest to twierdzenie nieprawdziwe z punktu widzenia regulacji większości konstytucji (np. art. 126 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r.), w świetle których prezydenci są najwyższymi reprezentantami swoich państw (głowami państw) a nie narodów. Ten atrybut z kolei z reguły przypisany jest deputowanym i (lub) organom parlamentarnym, w których zasiadają.

W empirycznej części pracy autor z pieczołowitością odnosi się do opisu aspektów metodologicznych, przedstawienia i weryfikacji hipotez badawczych. Habilitant prezentuje własne badania ilościowe oraz - w niektórych sytuacjach - opiera się na dostępnych wynikach badań opinii publicznej. Analiza przeprowadzona w inkryminowanej części pracy wykazała występowanie w Polsce procesu upodabniania się przebiegu wyborów parlamentarnych do prezydenckich. Badania zaprezentowane przez autora mają znaczący wpływ na naukowy dyskurs dotyczący modelu współczesnych kampanii wyborczych.

4. Znaczenie rozprawy dla rozwoju badań naukowych

Oceniana rozprawa wpisuje się w poważny i pożądaný nurt badań politologicznych. Standardy demokracji konstytucyjnej, w tym mechanizmy i instytucje wyborcze, stają się czołowym problemem analizy w obliczu dostrzegalnego kryzysu demokratycznego państwa prawnego, który również nie minął Rzeczypospolitej Polskiej. Proces wyraźnego wprzęgnięcia mechanizmów

demagogiczno-populistycznych do procesów ustrojowych, okrażanie (omijanie, okopywanie) konstytucji, marginalizacja roli opozycji czy też polityczna kuratela obozu rządzącego nad mediami publicznymi, to tylko niektóre z elementów poważnego osłabienia demokracji konstytucyjnej. Jednym z centralnych problemów stał się również stan systemu wyborczego, a symptomami jego schorzenia - niestabilność prawa wyborczego, nieuczciwość w wyborczej rywalizacji, nieprawidłowości w finansowaniu wyborów. Dr Wojciech Peszyński swoją monografią wpisuje się w ten nurt rozważań naukowych. Próbuje w niej skonfrontować demokratyczny model procesu wyborczego z rzeczywistością polityczną, ze szczególnym uwzględnieniem standardów, cech i ewolucji kampanii wyborczych. Autor buduje pewien model kampanii wyborczej, sięgając do najbardziej znaczących w tej analizie instrumentów i zmiennych badawczych: tradycji, doświadczeń polskiej transformacji systemowej po 1989 r., modeli kampanii wyborczych i ich dynamiki w demokracjach zachodnich, modeli kampanii wyborczych i ich dynamiki w państwach transformujących się (podlegających procesom przechodzenia od systemu niedemokratycznego do systemu demokratycznego). Wybór tematu monografii, postawione w niej cele badawcze oraz krąg ograniczników badawczych należy zatem ocenić pozytywnie i wysoko. Tym bardziej, że autor dokonuje uzupełnienia istotnej luki w tej subdyscyplinie badań w naukach o polityce i administracji.

Istotnym uzupełnieniem recenzowanej monografii jest cykl powiązanych tematycznie czternastu artykułów naukowych. Należy zgodzić się z tezą habilitanta, że dzięki analizom zawartym w tych opracowaniach, udało się zaproponować dwa narzędzia badawcze: instrumentarium służące mierzeniu podatności uwarunkowań ustrojowych na personalizację scentralizowaną a także narzędzie ułatwiające rozstrzygnięciu, czy dane wybory mają charakter pierwszo lub drugorzędnych dla danego systemu rządów. Opracowania wpisują się też w rozwój oprzyrządowania naukowego, niezbędnego dla określenia teoretycznych ram procesów wyborczych. Niezależnie, uważam zaproponowanie rzeczoności cyklu za element zbędny, w obliczu przygotowania rozbudowanej monografii, która sama spełniać może warunki stawiane głównemu osiągnięciu naukowemu.

III. OCENA POZOSTAŁEGO DOROBKU NAUKOWEGO

Habilitant - poza książką, wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe - jest autorem dwóch monografii naukowych. Pierwsza z nich („Walka na spoty po polsku. Przypadek kampanii parlamentarnych z lat 2001-2007”) jest w istocie zmienioną wersją dysertacji doktorskiej. Warto jednak wskazać ją, jako ciekawe studium dotyczące analizy trzech parlamentarnych kampanii wyborczych pod kątem - jak określa to autor - „dyskursu reklamowego”. Ustalenia badawcze,

mające walory zarówno teoretyczne, jak i empiryczne, pozwoliły m.in. na dokonanie klasyfikacji telewizyjnych reklam politycznych.

Z kolei monografia „Pierwsze wybory do Parlamentu Europejskiego w Polsce” ukazała się na trzy lata przed uzyskaniem przez W. Peszyńskiego stopnia naukowego doktora. Jest interesującą próbą zdefiniowania miejsca wyborów do Parlamentu Europejskiego, wśród różnych typów elekcji w Polsce, przez pryzmat swoiście „dziewiczego” przypadku, nowego typu wyborów, wykraczających poza dotychczasowe granice dokonywania elekcji do organów krajowych.

Dr W. Peszyński jest współredaktorem naukowym pięciu monografii zbiorowych. Większość z nich to opracowania dotyczące marketingu wyborczego, jedna dotyczy roli nowych mediów w procesach politycznych. Ponadto po uzyskaniu stopnia doktora, habilitant opublikował ponad 30 rozdziałów w monografiach zbiorowych, sześć artykułów w recenzowanych, punktowanych czasopismach naukowych. Dorobek dr. W. Peszyńskiego dotyczy różnych wymiarów procesów wyborczych, ze szczególnym uwzględnieniem modeli kampanii wyborczych. Można jednak uznać, że habilitant nie zamyka się w wąskim nurcie analiz kampanijnych. To również szereg studiów, dotyczących ustrojowych aspektów wyborów, zachowań wyborczych czy też kultury politycznej. Szkoda jedynie, że w „Autoreferacie” habilitant nie pokusił się o uporządkowanie i zaprezentowanie najważniejszych nurtów swojego dorobku, akcentując, co sam uważa w nim za najbardziej istotne i znaczące.

Habilitant uczestniczył w licznych konferencjach naukowych, zarówno w charakterze prelegenta, jak i w komitetach organizacyjnych. Wygłosił 25 referatów (dotyczących przede wszystkim problematyki systemu wyborczego i kampanii wyborczych), zaś w przypadku 13 konferencji występował w różnych rolach o charakterze organizacyjnym.

Istotnym elementem naukowego dorobku habilitanta, jest praca w zespołach realizujących granty naukowe. Dr W. Peszyński był wykonawcą w dwóch grantach Narodowego Centrum Nauki („Regionalna scena polityczna - wzorce rywalizacji w kontekście wyborów samorządowych 2010”; „Pierwsze pokolenia wolności. Państwo, patriotyzm, demokracja w świadomości młodzieży studenckiej w Polsce i na Ukrainie - analiza porównawcza”). Obecnie habilitant jest wykonawcą w dwóch grantach ministerialnych. Ponadto pełnił on rolę kierownika pięciu uczelnianych grantów naukowych realizowanych na UMK w Toruniu.

Dr W. Peszyński w czerwcu 2023 r. odbył staż naukowy na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, obejmujący m.in. kwerendę w Bibliotece UKW oraz udział w seminarium, w ramach którego przedstawił proces przygotowywania monografii habilitacyjnej.

Dr W. Peszyński był recenzentem 13 artykułów zgłoszonych do druku w czasopiśmie naukowych oraz recenzentem wydawniczym dwóch monografii.

Jeśli chodzi o dane naukometyczne, to Indeks Hirscha (wedle bazy Google Scholar) wynosi 6, zaś w przypadku cytowań (bez autocytowań) na podstawie bazy Google Scholar, liczba wynosi 95.

IV. OCENA INNYCH FORM AKTYWNOŚCI NAUKOWO-POPULARYZATORSKICH HABILITANTA

Dr W. Peszyński ma szereg osiągnięć w zakresie innych form działalności naukowej oraz popularyzacji nauki. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (m.in. pełnił funkcję prezesa oddziału toruńskiego w latach 2016-2019). Uczestniczył w zespołach eksperckich i badawczych, usytuowanych na jego macierzystym uniwersytecie oraz w administracji lokalnej. Jest autorem ekspertyz i opinii przygotowanych dla interesariuszy politycznych, społecznych i gospodarczych. Habilitant jest cenionym nauczycielem wiedzy o społeczeństwie w IV LO w Toruniu, aktywizującym i wspierającym swoich uczniów, m.in. w olimpiadach przedmiotowych. Prowadzi bogatą działalność o charakterze charytatywnym.

Dr W. Peszyński prowadzi szereg akademickich zajęć, często o charakterze innowacyjnym. Są one bardzo wysoko oceniane przez studentów. Habilitant wypromował 51 licencjuszy oraz zrecenzował 68 prac magisterskich i licencjackich. W 2012 r. został również wyznaczony na promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim.

V. KONKLUZJE

Dr Wojciech Peszyński przedstawił ocenie dorobek naukowy, dydaktyczny i organizatorski o znaczącym charakterze. Niewątpliwym, głównym osiągnięciem habilitanta jest monografia „Prezycjonalizacja kampanii wyborczych. Przypadek polskich elekcji parlamentarnych w latach 2005-2019”. Mogłaby być ona przedstawiona jako osiągnięcie naukowe, nawet bez dodatkowego elementu w postaci monograficznego cyklu artykułów. Książka uzupełnia, poszerza i pogłębia pozostałe elementy dorobku, jest dziełem dojrzałym oraz świadczy o zdolności habilitanta do podjęcia samodzielnych badań. Stanowi też wyraźny, nowy wkład w rozwój nauki o polityce i administracji, w zakresie badań nad współczesnymi systemami wyborczymi.

Konkludując, w świetle wymogów art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, dorobek dr. Wojciecha Peszyńskiego uznaję za wystarczający do

nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.